

ТРИБИНА БИБЛИОТЕКЕ САНУ

ГОДИНА IV

БРОЈ 4

SERBIAN ACADEMY OF SCIENCES AND ARTS

THE SASA LIBRARY FORUM

YEAR IV
VOLUME 4

Accepted on December 22th 2015, at the 9th meeting of the SASA Department of
Languages and Literature, following the reviews of academician
Nada Milošević Đorđević and academician *Predrag Piper*

Editor-in-chief
academician
MIRO VUKSANOVIĆ

BELGRADE
2016

ТРИБИНА БИБЛИОТЕКЕ САНУ

ГОДИНА IV

БРОЈ 4

Примљено на IX скупу Одељења језика и књижевности,
22. децембра 2015. године, на основу рецензија академика
Наде Милошевић Ђорђевић и академика *Преграја Пићера*

Уредник

академик

МИРО ВУКСАНОВИЋ

БЕОГРАД

2016

Издаје
Српска академија наука и уметности

Технички уредник
Мира Зебић

Тираж 450 примерака

Припрема
НМ либрис, Београд

Штампа
Planeta print, Београд

© Српска академија наука и уметности, 2016

Трибина Библиотеке САНУ основана је да приказује јавности нове књиге чланова САНУ, нова издања САНУ и њених института, из свих области наука и уметности. Први уредник Трибине био је академик Никша Стипчевић, управник Библиотеке САНУ од 1991. до 2011. године. Од октобра 2011. године уредник Трибине је академик Мило Вуксановић, управник Библиотеке САНУ.

Годишњак *Трибина Библиотеке САНУ* покренут је 2013. године. У првом броју донет је целовит преглед приказаних књига у Салону САНУ од 1991. до јуна 2011. године, а потом, у хронолошком низу, текстови казани на Трибини од новембра 2011. до краја 2012. године. У другом броју штампани су текстови са Трибине из 2013. године. У трећем броју објављени су текстови са Трибине из 2014. године.

Прилози се објављују без измена, а нема текстова оних говорника који свој рад нису доставили. Дати су наслови где их није било на саопштењима.

ТРИБИНА БИБЛИОТЕКЕ САНУ
20. I 2015 – 22. XII 2015.

Уредник
академик Миро Вуксановић

Стручни сарадник
Стасја Церовић

САДРЖАЈ

<i>Драме. 1–5 / Душан Ковачевић</i>	11
<i>Речник њојмова ликовних умејноста и архитектуре. Том 1, А–Б</i>	25
<i>Како најисајти и објавити научно дело / Зоран В. Појовић</i>	35
<i>Зборник радова Византoлошкој институту. Књ. 50, 1–2. Mélanges Ljubomir Maksimović / уредници Бојана Крсмановић, Срђан Пиривајрић</i>	53
<i>Србија и Венеција : (VI–XVI век) / Момчило Сиремић</i>	61
<i>Зборник радова и сажетика / 4. Конрес Удружења за атеросклерозу Србије са интернационалним учешћем, Београд, 20–23. новембар 2014. ; [уредници Владимир Кањух, Небојша М. Лалић]</i>	73
<i>Српски језик на Косову и Метохији данас : (социoлинвистички и линвокултуролошки аспекти) / Мијра Рељић</i>	81
<i>Зборник Института за српски језик САНУ. [Књ.] 2, Српски језик и актуелна питања језичке политике / главни уредник Срећо Танасић</i>	81
<i>Петар С. Јовановић : истраживач у географији – преталац у друштву</i>	103
<i>Генетички модификовани организми : чињенице и изазови : зборник радова са научној скупа одржаног 22–23. октобра 2013. године / уредник Марко Анђелковић</i>	111

<i>Дан Библиоџеке САНУ џосвећен научнику, државнику и џредседнику Срџске краљевске академије Сџојану Новаковићу (1842–1915–2015).....</i>	123
<i>Italy's Balkan Strategies (19th–20th Century) / edited by Vojislav G. Pavlović ; editor in chief Dušan T. Bataković</i>	141
<i>Црквена џолиџиџа Визанџије од краја иконоборсџива до смрџи цара Василија I / Преграџ Комаџина ; уредник Љубомир Максимовић</i>	141
<i>Тоџонимија Бањске хрисовуље : ка осмишљењу сџтаросрџскоџ џоџономасџичкоџ речника и бољем џознавању оџиџесловенских именовсловних образаца / Александар Лома.....</i>	153
<i>MIKLOSICHIANA bicentennialia : зборник у часџи двестоџије џоџишњице рођења Франца Миклошиџа / уредници Јасмина Грковић-Мејмор, Александар Лома.....</i>	153
<i>Моџуће сџраџијеџије развоја Србије / уредник Часлав Оџић</i>	169
<i>Речник срџскохрваџскоџ књижевноџ и народноџ језика. Књ. 19, Оџаџи – џеџоџласник / [џредседник Уређивачкоџ одбора Сџана Рисџић ; уредници Даринка Горџан Премк ... и др.]</i>	181
<i>Срби и Први свеџски раџи 1914–1918 : зборник рагова са међународноџ научноџ скуџа одржаног 13–15. јуна 2014. / уредник Драџољуб Р. Живојиновић.....</i>	193
<i>Законик цара Сџефана Душана. Књ. 4, џом 1–2 / уредници Косџа Чавошки, Ђорђе Бубало</i>	205
<i>Документи о сџољној џолиџиџи Краљевине Србије 1903–1914. Књ. 1–7, св. 1–42 / уредници Ваза Чубриловић, Рагован Самарџић, Василије Ђ. Кресџић</i>	221
<i>Између завичаја и џуђине : сусреџи различџиџих кулџура у срџској књижевности / Свеџозар Кољевџић. – Нови Сад : Академска књија : Оџранак САНУ у Новом Саду, 2015</i>	237
<i>Сџо десетџ џодина Срџскоџ дијалекџолошкоџ зборника</i>	245

<i>Др Аћим Медовић : (1815–1893) : живої и дело : зборник радова с научної скуїа поводом 200 година од рођења / уређивачки одбор Радоје Чоловић, Владимир Кањух, Брана Димитријевић, Снежана Вељковић, Јелена Јовановић Симић</i>	<i>261</i>
<i>Ваїикан и Први свеїски рай : 1914–1918. Књ. 1–3 / Драїољуб Р. Живојиновић</i>	<i>277</i>
<i>Линївистїичка славистїика : студије и чланци / Предраї Пиїер</i>	<i>289</i>
<i>Срїски у круїу словенских језика : драматїичка и лексичка поређења / Предраї Пиїер</i>	<i>289</i>
<i>Именик аутора, уредника и говорника</i>	<i>303</i>

Могуће стратегије развоја Србије / уредник Часлав Оцић. – Београд : Српска академија наука и уметности, 2014

Говорили: академик Владимир С. Костић
академик Данило Н. Баста
дописни члан Часлав Оцић

У Београду, уторак 15. септембар 2015. у 13 часова

НАЦИОНАЛНА СТРАТЕГИЈА КАО ЖЕЉА

Сигурно ће Србија, када у целости буде уређена као демократско друштво, када њени становници буду свесни да им је најважније место где живе и да се сами старају о њему, када научна, просветна, културна и политичка елита буду удружене на равноправни начин у решавању главних националних и државних питања, тада ће Србија добити програм који има општу сагласност, који се по математичком начину може назвати – најмањи заједнички садржалац, око којег неће бити спорења чак ни међу главним странкама док се боре за власт, који даје озбиљност држави а сигурност нацији и свима који са Србима живе. Такав програм, што се у новије време именује као стратегија, имао би три основна правца и циља. Упућивао би како се осмишљавају најважније савремене појаве и како се подешавају да у њима човеку буде удобно. Одређивао би јасан однос према традицији, историјској прошлости и вредностима које су темељ онемо што смо стекли као цивилизацијску имовину. Усмеравао би како ћемо се сналазити и на којем путу ћемо да будемо у времену које долази, истичући истину да стабилност сваке земље одржавају снажне и делатне њене институције.

Припреме за израду јединственог програма за напредак Србије дешавају се стално, али на прилично несређен и спорадичан начин, увек из почетка

после нових избора. Зато је зборник радова, обиман, са широким тематским и временским захватом, с насловом *Могуће сцѐрајтеије развоја Србије* важна и значајна књига. Издавач је САНУ. Припремљена је у Одељењу друштвених наука. Њен уредник је и координатор рада великог броја стручњака, из разних области, дописни члан Часлав Оцић.

О зборнику, и поводом њега, због важности тема које нуди, говориће академик Владимир С. Костић, председник САНУ, академик Данило Н. Ба-ста, секретар Одељења друштвених наука, а потом и уредник Оцић.

(Реч уредника Трибине)

М. В.

ВЛАДИМИР С. КОСТИЋ

О СТРАТЕГИЈИ РАЗВОЈА СРБИЈЕ

Аксиом да је оптимизам биолошка, а песимизам историјска категорија, намеће злурадо питање ко прави планове и ко пише стратегије. На први поглед, оптимисти. Али чини ми се да тим својим чињењем исувише предвидљиво улећу у замку лакомислености, коју бих понекад, да се питам, као што се не питам, уврстио међу смртне гехове. Вероватно би најупутније било да стратегије пишу заједно и песимисти и оптимисти, ако уопште можемо да предвидимо простор њиховог преклапања. И то је, чини ми се, учињено у зборнику Могуће стратегије развоја Србије, чији је уредник дописни члан САНУ Часлав Оцић. Ја, већ по свом образовању, дубоко верујем да је прављење планова, или покушај да себе, околину, друштво у целини што је могуће боље сместимо у просторе будућности, неопходно лековито психолошко оружје којим се као појединци опиремо страху од краја, сопствене ограничености и, коначно, страху од смрти. Некаквим магичним чином, када имагинативно смештамо сами себе, друштво у коме постојимо, у нешто далеко, на пример будућност, у нешто што ће следити времену нашег страха, крај односно смрт, тако иманентна конкретном тренутку цивилизацијског и персонaлног нихилизма, као да одлажемо у неко друго време, у којем ћемо, по сопственој претпоставци, или нади, како год хоћете, још постојати. Зашто то говорим? Увек постоји, посебно данас, мандаринска мрзовољност која ће тврдити да се овде ради о узалудном послу, подразумевајући да смо, овако мали и слаби, само објекти неке веће предодређености. Чини се да интензитет такве мрзовоље расте у турбулентним временима која не разумемо, мада ми се чини да конкретно ово не разуме нико.

Стога, на самом почетку, желим да се одредим према послу који је представљен кроз текстове овог зборника веома позитивно и са поштовањем про-

истеклим из тврдње да је песимизам пре свега ствар морала, а не метафизике. Једна филозофија којој је претходило дубоко осећање моралног бола не мора следити тај бол до пропасти света. Писац каже да, ако очајање постоји, филозофија није ту да га оправдава него да га објасни, не да га проповеда него да га испита. Покушајмо за тренутак да анализирамо значење самог наслова. Почећу од стратегије. Језиком херменеутике, стратегија се може дефинисати као хоризонт мишљења и доживљаја света, док је тактика појединачна реализација. Иако се појам стратегија често користи, његово право значење још увек није у потпуности јасно. Корене несумњиво вуче из Старе Грчке и, етимолошки, термин стратегија потиче од кованице две грчке речи: стратегос и аутократор – што би у слободнијем преводу могло да значи вештина војсковође. Наводи се, међутим, да су појмом стратег називани врховни суд и војсковође задужене за мудро коришћење политичких, економских, психолошких и војних потенцијала нације, или града, како би се договорене политике спровеле у пракси, у рату али и у миру. На језичку недоследност дословног превода сложене грчке речи указује још аустријски теоретичар Ерих Едер, који је упутио на дубоко и скривено значење појма стратегије, и под њим је подразумевао вештину вођења војске. Али, има неких који чак лудидније кажу да би, можда, у томе требало тражити нешто као стратегова одговорност. Тактика, коју тако радо бркамо са стратегијом, чини нас само баналним актерима појединачних актуелних догађаја у којима евентуални тренутни успех не антиципира нужно крајњи, укупни исход. Духовита је и вредна читања анализа која идентификује четири општа приступа утврђивању и тумачењу стратешке напетости, која се може посматрати као загонетка, као дилема, као компензаторна релација и, четврто, као парадокс. Уредник зборника указује да нема стратегије која би једном заувек укинула све друге стратегије, али ни пледира да неке будуће неће имати ни смисла нити потребе за њима, замерајући се хотимично или нехотимично пророцима краја историје и краја идеологије. Нема трајних стратегија.

Друга реч наслова на коју указујем је *моућ*. Реч је о неопходној скрупулозности јер одговорна стратегија узима у обзир наслеђе прошлости, које одмах намеће дилему разликовања правих од апокрифних истина, оптерећења романтизованих или поричућих самопроцена, покушаје накнадног наносења боја или неуморну *damnatio memoriae*, или, како то, можда, још лепше звучи, протеривање из јавне успомене. Неуротичност актуелног тренутка, његове поруке, чини ми се, још теже процењујемо, као и концепта будућности, када кавалерски тврдимо да све што радимо, радимо за оне који тек долазе. Један велики циник, који је био члан ове Академије, поразно ће констатовати да припремамо или уображавамо да припремамо добру будућност својој деци, а о тој деци ништа не знамо. „Градимо свет према свом лику, а када буду они који долазе требало у њему да се наставе, може се догодити да га

нају тесним, рђавим, наказним или смешним, што је још горе. Шта вреди што деламо за будућност кад нисмо у стању да оцењујемо гледишта будућности? Сачекајмо ново безумље, лишени спутавајуће успомене на старо.“

Не mireћи се са таквим фатализмом, аутори му се супротстављају дозом здраве конзервативности која полази од аксиома да је свако промишљање стратегије за будућност. Овде се питам да ли сам непристојан што развој ипак стављам у футур. Заправо, грађење куле од многобројних коцкица иде често неочекивано, тектоника конструкта зависи или од једне коцкице или од њиховог међусобног односа. Успешно уклапање стрипа у текст овог зборника, разбија, мислим, стереотипност оваквих књига и текстова и, чини ми се, нуди један потпуно нови ниво комуникације и говори апсолутно супротно од моје тврдње о конзервативности. Да закључим, кула се може градити на више начина, тј. постоји више могућих начина приступа грађењу, зависно од околности. Злобници кажу да је у Србији најупутнији начин да се угаси нека вербализована иницијатива ако од њеног иницијатора једноставно тражимо да то што је хтео да изнесе стави на папир. Бојим се да моје скромно искуство до извесне мере говори у корист злобника. Међутим, свако у овој сали ко је икада покушао да од само 5 до 10 аутора, на време и у форми која је договорена, добије писано поглавље за неку књигу или монографију, зна и за сизифовску димензију таквог напора. Не могу, стога, да се у знак најдубљег поштовања не поклоним пред напором уредника монографије *Мојће стpаишеије развоја Србије*, господина Часлава Оцића, нашег члана, који је обратио пажњу на чињенице, координисао уклапање 56, понављам, 56 поглавља (можда сам погрешно за једно, али не за више), које је писало, колико сам пребројао, 63 аутора, и са поносом констатујем да је, уз самог уредника, још изван број чланова САНУ ту, на 1.151 страници овога зборника. Изгледа да и Сизиф повремено успе.

Иако је моја подела сасвим условна и подложна свакој критици, покушаћу да укажем на то да је чак 11 поглавља посвећено општим принципима стратешког промишљања, исто толико економским, разумљиво и привредним питањима, уз укључивање питања радне снаге, специфичних стратешких елемената као што су вода, стране инвестиције итд., али и науци, образовању, култури, здравству, геополитичком дискурсу, чак 3, индустријализацији и технолошким димензијама 5, селу и пољопривреди, одбрани, медијима, регулаторној улози државе, дијаспори, Европској унији по 2, спорту, утицају интернета, криминалитета итд. Сваки од ових текстова се може читати и као посебна целина, што омогућава читаоцу да се књизи повремено и зависно од околности враћа. На пример, поједина скорашња искуства саме САНУ могу се боље разумети и теоријски употпунити порукама из текста „Србија регионализација, али не и фрагментација“.

Постоји још један разлог због којег моја маленкост појаву оваквих текстова доживљава као охрабрење. Ми, даме и господо, живимо у време еду-

кативног колонијализма. Да вас само подсетим на скоре предлоге да нам неко други пише историју коју ћемо морати да учимо, да нам као „нацији са маргине“, то није мој назив, објасне шта је наша оптимална прошлост, кротка садашњост и љупка, мала будућност. У свакодневном деловању, пола манекена Европе хвали се својим повременим искорацима као добро урађеним домаћим задацима. Питам се, стога, ко задаје задатке. Улазећи у ову глобално конфузну нову епоху, намећу ми се речи које су мото дисертације мога сина, па због тога ово што изговарам може да се третира само као аутоплагијат, које је наводно изговорио апостол Франака, бискуп Ремса Ремигије приликом крштења Клодовика, првог франачког краља, истина, према причи Гргура Турског, вероватно је апокриф, али добро звучи: „Погни главу сикамбре, обожавај оно што си спаљивао, спаљуј оно што си обожавао.“ Аутори, међутим, не прибегавају таквом поступку, сами себи задају задатке и поштују континуитет, што је видљиво у навођењу сличних напора из прошлости у апендиксу зборника. Готово да нема текста који у себи садржи олаки и недвосмислени оптимизам. Штавише, чини ми се да из већине провејава опрезност. Занимљив је најкритичнији есеј са насловом „Од агоније ка екстази – стратегије као залет ка бољој будућности“. Међутим, чак и уз почетно радикално негирање сврсисходности таквих напора, пажљиво ишчитавање указује да и овај текст, заправо, инсистира на обезбеђивању одређених претпоставки, на пример, инструменти развојне политике, да би се уопште оваквим напорима приступило. И када погледате, заправо, он такође подразумева једну форму стратешког мишљења и усмеравања.

Једна целина, можда и поглавље, која ми недостаје, али не као критика овог подухвата, већ као израз личне потребе да од образованијих и просвећенијих научим оно што не знам, а што бих могао да сажмем у оквиру једноставног питања – која је улога националних академија, па да будем крајње елементаран, саме САНУ, у промишљању будућих стратегија развоја неке средине, да сада будем и крајње ограничен, Србије? У сучељавању са неочекивано брзим променама у свету, с постмодерном релативизацијом, али и са пуноправношћу различитих дискурса, који се повремено користе за нове облике потчињавања, опасних рационализација, чини ми се да је једна епоха завршена, или се завршава, не држите ме за реч, и да без јасних праваца и координата, или их ми уопште не разумемо, почиње нова, према којој у овом тренутку нисмо у могућности да се јасно одредимо нити да заснивамо своје планове за будућност. Верујем да се у активностима које предузима САНУ мора суочити са заблудом о сопственој omnipotенцији, имајући у виду меандрирање и прожимање наука, уметности и струка. Ниједна институција ове врсте нити може да има нити има у својим редовима врховне ауторитете за сваку област или подобласт науке. Верујем да у нашим условима САНУ међу ретким институцијама још увек очуваног угледа и свеколике екстери-

торијалности. Као таква она може и другим институцијама и појединцима да понуди и омогући простор за разматрање актуелних проблема, као и да обезбеди суочавање наше средине са низом цивилизацијских дилема и изазова. И, наравно да је напор чији је финални производ управо зборник пред нама, рекао бих, најбоља илустрација таквог става и готово пропедевтика за будуће поступање.

Конечно, верујем да је и овај зборник део процеса коме је континуитет усуд, или нема смисла. Верујем да ће на неком новом разматрању стратегије за пет или десет година овај зборник бити део апендикса који су аутори скрупулозно унели већ у овај текст, почевши са Андром Николићем и економским стањем Србије у 14. веку. Аутори овог текста и њихов уредник тиме показују да се у Србији, а посебно у САНУ, заправо не перу нужно руке у маниру Понтија Пилата, и да изношење сопственог, често критичког мишљења, не сматрају неприхватљивим интелектуалним ризиком. А, правећи дигресију, подсетићу вас, даме и господо, на страдање неких наших чланова само због изношења сопственог мишљења у које су веровали и које је, узгред, време потврдило. Ваш рад, драги аутори, чини ми се, одузима веродостојност онима који би нас, а вероватно ће нас, без обзира на све, ипак питати шта сте тада ви радили. Један од могућих одговора је и: „Писали стратегију“. Нешто попут: *Dixi et salvavi animam meam*. Завршавам искреним честиткама ауторима.

ДАНИЛО Н. БАСТА

СТРАТЕГОЛОШКИ И СТРАТЕГИЈСКИ ПУТОКАЗИ

Свима је у Академији познато да је њено Одељење друштвених наука малобројно и да се због тога већ дуже времена налази на ивици голог опстанка – што је, свакако, погубна и крајње забрињавајућа чињеница, поготово ако се има на уму да је то Одељење негда с добрим разлозима важило као једно од стожерних. С друге стране, међутим, мање је знано, а у сваком случају недовољно, да је Одељење друштвених наука, упркос својој малобројности, незавидном стању и неизвесној будућности, у научним пословима, тј. у остваривању истраживачких задатака, и те како успешно и плодносно, увек се својски трудећи да не запостави ниједну од научних дисциплина које су у њему тренутно заступљене, штавише, настојећи да их унапређује по мери својих могућности и расположивих снага. Најбољу потврду да је Одељење друштвених наука живахно и делатно, те да се у њему постижу вредни резултати и значајни домети, пружају новији Академијини годишњаци. Свако ко завири у те исцрпне инвентаре научне делатности Академије, свако ко

баца макар летимичан поглед на одговарајуће странице у њима, лако ће се у то уверити. У Академији је и раније, нарочито у Одељењу друштвених наука, постојала свест о потреби да се стратешки размишља и расправља о проблемима развоја наше земље. Довољно је у овој прилици поменути два зборника с почетка овога века. То су: *Пишања сѣрашеије ѣривредној развоја Јуѣославје*, који је угледао светлост дана 2002. године, и *Сѣрашеија ѣривредној развоја у несѣабилним условима*, који је објављен 2003. године. Као што њихови наслови недвосмислено показују, у средишту разматрања оба пута је била стратегија економског развитка, што је само један, мада несумњиво кључни, аспект друштвеног развоја. Поменух та два зборника стога што им нужно, као знак континуитета у стратегиолошком бављењу развојем нашег друштва под окриљем САНУ, треба сада придружити и зборник *Мојуће сѣрашеије развоја Србије* који данас овде представљамо, на који свраћамо интелектуалну пажњу и препоручујемо га не само знатижељним појединачним читаоцима него и меродавним државним инстанцама као чврсту и научно верификовану подлогу за доношење разложних и одговорних одлука.

Притом ваља узети у обзир и знатну разлику која постоји између она два зборника и овога о којем данас говоримо. Лако уочљива, она је важна и далекосежна. Док су се поменута два зборника унапред ограничила на економску стратегију развоја нашег друштва, те услед тога остали једнострани и једнодимензионални (што им је у исти мах и предност и мана), овај трећи је унео крупну новину утолико што су у њему стратегијском мишљу, поред привреде која је, разуме се, и овде доминантна, обухваћене и друге области друштва, као што су, примерице, наука, образовање, култура, одбрана, здравство, демографија, медији, спорт и др. Није притом изостао ни осврт на геополитичку димензију, која је, нема сумње, све друго пре него споредна или безначајна. Баш напротив! Све то говори у прилог оцени да овај зборник не садржи тек пуки збир предложених парцијалних стратегија, по себи, наравно, веома важних, него да, у основи, представља разрађену замисао обједињене, целовите и свеобухватне стратегије пожељног и остварљивог („одрживог“, како се то данас уобичајено каже) развоја Србије у свим важним областима живота, поглавито, дабогме, у привреди као (пред)услову свега другог.

Околност да је овај волуминозан зборник, који није лак ни за држање у рукама(!), саздан од прилога шездесетак аутора, говори сама за себе. Сви су они осведочени стручњаци и потврђени зналци у ономе чиме се баве као својим позивом. Уз то, сви су високо одговорни, сви су вођени честитим намерама и добром вољом да својој земљи Србији, која у многим погледу пружа призор разореног, обogaљеног и колонизованог друштва, буду од помоћи и користи баш у часу када се наша отаџбина суочава с немалим тешкоћама и изазовима, препрекама и претњама, притисцима и уценама, када је – није претерано и неумесно рећи – на коцки сâм њен опстанак. Прилози свих аутора

одреда израз су не само професионалне него и људске бриге за Србију, српски народ и све грађане наше земље. Утолико се неће погрешити ако се каже да је овај зборник проткан или, боље речено, натопљен искреним, чистим и племенитим родољубљем, тежњом да се допринесе побољшању живота у Србији (не само у значењу, често одвећ вулгарном, „животног стандарда“), да се омогући добробит сваког човека у њој, једном речју: да се обезбеди живот достојан човека, тј. да се стави тачка на било чију беду, оскудицу или скомрачење.

Ако за богатство стратегијске мисли у овом зборнику, за квалитет изнетих аргумената и веродостојност разматрања у њему подједнаке заслуге припадају свим заступљеним ауторима, онда за његов настанак, коначно обличење и објављивање посебна, додатно увећана, заслуга припада колеги Чаславу Оцићу, који се с разлогом није устезао да подсети да је једини економиста којег наша Академија у овом тренутку има, што је тешко схватљив парадокс. Као уредник, а не само као аутор опсежне уводне расправе у којој су на приступачан, занимљив и пријемчив начин изложена и објашњена многа основна питања стратегијологије (чији је Оцић код нас истакнути представник, па и аутентични предводник), он је урадио огроман посао. Урадио га је савесно и минуциозно. Не треба сумњати да је тај посао по природи ствари био мукотрпан. За узврат, и резултат који је тим послом постигнут уистину је огроман и сваке пажње вредан. Зборник *Могуће стратегије развоја Србије* узорит је у сваком погледу. Снабдевен је свим оним што је неопходно да се може сматрати репрезентативним за уредника, за Одељење друштвених наука, најзад, за целу Српску академију наука и уметности.

Треба рећи да ништа што је садржано у овом зборнику не полаже право на то да буде прихваћено априорно и некритички, а немоли да буде наметнуто као непорецива догма или неупитни канон. Уосталом, на то указује и прва реч из његовог наслова, реч „могуће“. То је реч која упућује на обзирност и брижљивост, која указује на опрезност и одмереност. Ниједна стратегија која је изложена у овом зборнику није написана као обавезно упутство за непосредну примену. Напротив, све су написане у виду опрезних путоказа којих се, под условом да се одговорним делањем жели постизање ваљаних циљева, треба савесно и брижљиво придржавати. Никаква стратегија, ма колико била помно разрађена, не сме сасвим да угуши спонтаност људског поступања у вазда променљивим опстојатељствима (тј. приликама). Мени се чини да аутори у овом зборнику ниједног трена нису то изгубили из вида.

Код нас је, почев од године 2000. наовамо, завладала права стратегијоманија, да се не каже стратегијофилија. Да такав суд није неоснован, да није ни преоштар, види се управо у овом зборнику: на страницама 1043–1057. дат је попис свих стратегија донетих на републичком нивоу у раздобљу од 2000. до 2014. године. Има их чак 130, ни мање ни више! Међу њима има и сасвим

необичних, готово бизарних примера. Један од њих је и „Национална стратегија о старењу“, донета за период 2006–2015. Ако ништа друго, њен творац се могао потрудити да јој даде прикладнији назив. Постоји и „Стратегија контроле дувана“, чији назив не открива на шта се она тачно односи. Још је нејасније на шта се стварно односи „Стратегија каријерног вођења и саветавања у Републици Србији“ из 2010. године.

Помињем све то због тога што сам чврсто уверен да у изради стратегија неизоставно треба бити строго промишљен и појачано одговоран. Није свако питање подесно да се о њему на брзу руку сачини каква стратегија. Још је погубније што се, неретко, мисли да је већ израдом стратегије све урађено и да су сви циљеви у датај области постигнути. Недовољно се схвата да донета стратегија, било која, само претходи целисходном и одговорном делању које на основу ње треба да уследи и да њоме буде усмеравано. Један од очекиваних, пожељних и лековитих учинака овога зборника требало би да буде и уношење преко потребне озбиљности и промишљености у свеколику стратегиолошку проблематику код нас. Има он све неопходне квалитете за постизање (и) таквог дејства.

Могао се овај зборник завршити на страници 816. на којој се завршава последњи ауторски текст написан за њега, али је уредник донео срећну одлуку да уврсти и неколико прилога одабраних с истанчаним осећајем за посебно занимљив начин духовно-историјског обогаћења једне овакве књиге. Сви ти прилози, од којих неки потичу из 19. века, имају своје место и свој значај, али се посебно драгоценим чине они о Царинском рату (1906–1911) и Кости Стојановићу. Тек када се они прочитају, тек када се опоменемо необичне личности, многоструке делатности и разноврсног дела Косте Стојановића – данас помало заборављеног и недовољно признатог – појмићемо колико је било умесно и оправдано да се читав овај зборник изречно посвети успомени на мисао и дело тог изванредног човека и неуморног прегоаца за добробит и напредак Србије.

Сигурно неће бити претерано, а некмоли неодговорно, ако на крају свог излагања, снажно поздрављајући објављивање оваквог зборника у издању Српске академије наука и уметности и њеног Одељења друштвених наука, кажем да су аутори који су у њему заступљени деловали сасвим у духу Косте Стојановића и ходили његовим трагом. Можда им је, док су припремали своје вредне текстове, била позната, а можда и није, она наша изрека на коју је подсетио Часлав Оцић узевши је, заједно са још две, за мото своје уводне студије: „Кад ђаво куца на врата, ти – ради!“ На врата Србије, стално се прерушавајући а вазда, ипак, остајући непромењен, ђаво одавно куца упорно и непрекидно. Наше је да на исти начин, упорно и непрекидно, радимо свој посао, осујећујући ђаволов коначан и непозив улазак у нашу домовину.

ЧАСЛАВ ОЦИЋ

КАКО И ЗАШТО НАСТАЈЕ ОВАКАВ ЗБОРНИК?

После више деценија окупила се – тачније окупила их је САНУ, односно два њена одбора – економски и демографски у сарадњи с Одбором за село (чији рад је пре неку годину обновио академик Шкорић), Универзитетом у Београду, Академијом инжењерских наука Србије и Удружењем универзитетских професора, окупила се, дакле, група еминентних интелектуалаца различитих професионалних усмерења, личних и политичких филозофија, разноврсног а богатог животног искуства и светске репутације, да провере да ли се и како се може ослободити латентна друштвена енергија у српском друштву. Сабрали су се да у дијалогу (не полемично) извуку поуке из прошлости и размотре куда иде Србија, односно куда треба и може да иде у контексту растуће глобалне међузависности, згушњавања и убрзавања историје.

Историјат тог посла дат је у предговору *Мојих сирајчења развоја Србије*, а резултат у Зборнику. После речи председника САНУ академика Владимира Костића и секретара Одељења друштвених наука академика Данила Басте (као и водитеља ове наше све популарније Трибине дописног члана Мира Вуксановића), на којима им се срдечно захваљујем, представљање овог Зборника могло би и да се заврши. Добар уредник би учтиво и с олакшањем тако и поступио. Дупке пуна Свечана сала обавезује ме да кажем још неку реч, пре свега реч захвалности онима који су на представљању овог Зборника говорили у Матици Српској у Новом Саду 18. фебруара 2015. (професору Драгану Станићу, председнику Матице српске, академику Драгану Шкорићу и професору Радивоју Митровићу) и у Ректорату Београдског универзитета 20. фебруара 2015. године (професору Миодрагу Поповићу, проректору Београдског универзитета, академику Владану Ђорђевићу, професорки Вери Дондур и професору Слободану Антонићу).

Аутори радова су пошли од позвања Академије – датог у закону о САНУ, и, дакако, од сопствене савести и осећања одговорности. Они су били руковођени мотом: „Будућност припада онима који се за њу припремају“, на који је указао академик Владан Ђорђевић зимус на промоцији Зборника у Ректорату. Истом приликом професорка Вера Дондур синтагмом „залог за будућност“ високо је оценила резултате истраживачких напора изложених на 1.200 страница. У Зборнику су сабране идеје изложене на два скупа крајем 2013. године, систематизоване у шездесетак (рецензираних и по савременим међународним стандардима уређених) радова. Те идеје инспиришу нове (алтернативне и аргументоване) расправе на тему: *Куда* иде Србија?, а евентуално и куда *ДА* иде? Одговор не можемо да дамо а да не погледамо: Куда је отишла Југославија? Односно: Куда иде (западна) ЕУгора? Куда иде свет?

Пред нашим очима „стари поредак се мрви“ (или је већ у развалинама) пред силом чија је основна особина ароганција и цинизам. У све снажнијем процесу десуверенизације, тј. историјске десубјективизације, мали и немоћни постају објект („заморчићи“) „новог“ поретка... Има ли још у том суморном светском пејзажу изгледа за различитост и разноликост, за универзална начела и правила, за опште вредности, за мале, слабе и сиромашне? Песимисти их не виде (јер, како општу судбину тумачи Вајлдов ткач: „У рату, јаки од слабих праве робове, а у миру то чине богати од сиромашних“), оптимистички озарена лица проповедају веру у светлу будућност. А реалисти? Они – сучу рукаве!

И аутори Зборника (као убеђени реалисти) поново су засукали рукаве – почеле су припреме за рад на два нова стратешка пројекта: Природа као детерминанта привредног развоја Србије и Демографска будућност Србије. При томе с времена на време посежу за овим Зборником, свесни да историја не почиње од нас... И да по(р)уке оваквих књига могу имати трајн(иј)у вредност.

И као и у досадашњем „стратеголошком“ раду, истраживачи ће се клонити монистичког редукционизма, догматизма и сваковрсног ексклузивизма. У некрологу недавно преминулом руском економисти академику Богомолу професор Рајко Буквић је подсетио на његове тестаментарне речи: „Ја никада нисам имао храбрости да кажем: Урадите тако! Знате како је Галич (песник Гинсберг) певао: Не плашите се затвора, не плашите се сиромаштва, не плашите се епидемије и глади, већ се плашите једино оног, ко ће рећи: ‘Ја знам како треба’. Живот је толико сложен да је главно, ипак, дати могућност да се у слободном супротстављању мишљења учини избор. При томе, ослањати се стварно на заснована, озбиљна знања, а не на случајне људе и сервилну науку“.

Да би се видело и *одакле* је кренула модерна Србија и *иге* се тренутно налази, додат је и изванредан број радова (*Прилози*) који више илуструју него што, из данашње визуре, исцрпно и прецизно анализирају стварне и жељене правце развоја српске привреде, државе и друштва у последњих 150 година. *Прилози* садрже разноврдне документе и базе података који пружају основу за даља разматрања српске стратолошке проблематике. Ту су, између осталог, и информације о свим стратегијама донетим у Србији на државном и секторском нивоу у последњих 14 година, списак свих пројеката које финансира Министарство просвете, науке и технолошког развоја у периоду 2011–2015.

На самом крају су биографско-библиографске белешке о ауторима овог Зборника, које чине непотпун али репрезентативан *Who is who* у данашњој српској научној заједници.

Сматрајући да рад на овом Зборнику представља и део борбе за бољи друштвени статус науке и да налази у њему могу корисно да послуже креа-

торима политике, из САНУ је на двадесетак адреса (председника, премијера, министара) отишао (с пропратним писмом) примерак књиге.

Да ли је било реакције? Пре више од века и по Стерија (*Световиг*, број 28, 1852) је написао: „Ниједан народ лакше не увиђа своје погрешке, кад му се разчлене, као србскиј, али ниједан није мање склоњен да се исправи. Прво је знак бистроумија, а друго лакомислија – две черте код народа нашега које се свуда готово примечавају“. Да ли је Стерија мислио притом на народ уопште или на онај део који се пита, односно, који има капацитет (моћ) одлучивања? Без илузија о томе како се завршава „судар знања и моћи (интереса)“, уредник Зборника се одлучио на печатњу (о свом трошку) кратког сочиненија под називом *Ка обали њлови: сѣраѣѣолошка разматрања* у коме су сажето и прегледно (по једном критичару: фрагментарно) дате све релевантне идеје из волуминозног Зборника. Ни то изгледа није баш много дотакло обнашатеље јавних функција, па су аутори Зборника са члановима Одбора за економске науке основали Институт за стратешка техно-економска расуђивања (ИСТЕР 21) који ће се (полазећи од основних постулата савремене стратегиологије) убудуће на трајној основи бавити питањима опстанка и развоја Србије. Они ће се, као и досад, у временима која надиру, рвати с многим недоумицама и дилемама, свесни тога да „није захтев: видети сопственим очима, већ пре да се, пред притиском предрасуда, оно што је виђено не протумачи погрешно“ (Едмунд Хусерл, *Филозофија као сѣроја наука*) и да у времену постмодернистичког релативизма и умножавања експеримената у деконструкцији „све су ствари подложне интерпретацији; која год интерпретација превлада у датом тренутку она је функција моћи, не истине“ (Фридрих Ниче).